

DOHODA O VINE A TRESTE JAKO INŠTITÚT TRESTNÉHO PRÁVA

MÁRIA ZAJACOVÁ

Právnická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Slovenská republika

Abstract in original language

V tomto príspevku sa budem venovať problematike dohody o uznaní viny a prijatí trestu. Tento inštitút sa stal súčasťou slovenského trestného práva procesného rekodifikáciou trestného práva, ktorá vyústila do prijatia nového zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok. Konanie o dohode o vine a treste predstavuje formu odklonu od štandardného priebehu trestného konania. Cieľom tohto inštitútu je odbremenenie súdnictva od veľkého náporu sporov v dôsledku neustáleho nárastu páchania trestných činov a tiež zrýchlenie a zefektívnenie trestného konania. Pozornosť venujem predovšetkým zakotveniu konania o dohode o vine a treste v Trestnom poriadku a jeho reálnemu využívaniu v slovenskej praxi.

Key words in original language

Konanie o dohode o vine a treste, trestný poriadok, prokurátor, súd, obvinený, obhajca, poškodený, náhrada škody.

Abstract

This article is dedicated to problematic agreement of guilt and acceptance of punishment. Institute of this is the integral part of the Slovakian criminal law process by re-codification of the criminal law, which leads to adopt a new law number 301/2005 of the statute, The Criminal procedure. Process of the agreement on guilt and punishment figures one form of declination common criminal trial proceedings. The goal of this institute is to relieve judgment of huge number of trials in due of rising criminal acts and make criminal proceedings more effective and faster. Attention is paid mainly to anchoring agreement on guilt and punishment procedures in the Criminal procedure and its real using in the Slovakian practice.

Key words

Proceeding of the agreement on guilt and punishment, Criminal procedure, Prosecutor, Court of Justice, Defendant, Attorney, Victim, Compensation

Prijatím nových trestných kódexov v roku 2005 prešlo trestné právo Slovenskej republiky zásadnými zmenami, ktoré sa odrazili na celom priebehu trestného konania. Jednou zo zásadných novínok, ktoré priniesol zákon NR SR č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“) je konanie o dohode o vine a treste. Tento inštitút sa zaraďuje

spolu s podmieneným zastavením trestného stíhania, podmieneným zastavením trestného stíhania spolupracujúceho obvineného, zmierom, trestným rozkazom k odklonom v trestnom konaní, ktoré predstavujú osobitný postup, ktorý sa odlišuje o štandardného hlavného pojednávania. Ich prvoradý význam spočíva v tom, že majú rýchlo a účinne potrestať páchatel'a trestného činu, zabezpečiť náhradu škody pre poškodeného a odbremeniť súdy.

Pozornosť chcem venovať právnej úprave konania o dohode o vine a treste v slovenskom trestnom práve, vyzdvihnem predovšetkým výhody uplatňovania tohto inštitútu a v neposlednom rade poukážem aj na možné nedostatky, ktoré sa môžu vyskytnúť pri uplatnení tohto postupu. "Inštitút konania o dohode o vine a treste je určitý špecifický postup odlišujúci sa od štandardného hlavného pojednávania, ktoré spočíva v zjednodušení konania, ktoré však nie je alternatívou potrestania (okrem prípadu, ak súd schváli dohodu o vine a treste, ktorej obsahom je dohoda o upustení od potrestania, a u mladistvého o podmienenom upustení od potrestania), pretože toto konanie spravidla vyústí do vyhlásenia odsudzujúceho rozsudku a uloženia trestu."¹

Právna úprava konania dohody o vine a treste je upravená v Trestnom poriadku. Prvá etapa tohto konania prebieha pred prokurátorom a je upravená v rámci prípravného konania §§ 232 - 233. O návrhu prokurátora na schválenie dohody o vine a treste rozhoduje súd podľa ustanovení siedmej hlavy Trestného poriadku §§ 331 - 335. Ďalšie náležitosti tohto konania ako aj presný postup prokurátora je upravený vo vyhláske ministerstva spravodlivosti SR č. 619/2005 Z. z o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu. Prokurátor môže sám z vlastnej iniciatívy alebo na podnet obvineného začať konanie o dohode o vine a treste, iba v prípade, ak výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú záver, že skutok je trestným činom a spáchal ho obvinený, ktorý sa k spáchaniu skutku priznal, uznal vinu a dôkazy nasvedčujú pravdivosti jeho priznania. Zatiaľ ide len o konanie, v ktorom prokurátor preveruje, či všetky zainteresované strany budú súhlasiť s možnosťou uzatvorenia dohody, písomne ich vyzve, aby sa vyjadrili k začatiu tohto konania. Na toto konanie prokurátor predvoláva obvineného a upovedomí o tom aj obhajcu obvineného a poškodeného. Jedine v prípade, že všetci účastníci súhlasia s uzavretím dohody o vine, treste ako aj o ďalších výrokoch môže prokurátor predložiť návrh na schválenie dohody o vine a treste súdu. Ak však obvinený síce uzná svoju vinu v celom rozsahu ale nedôjde k dohode o treste prokurátor podá obžalobu a súd už rozhoduje v rámci štandardného postupu na hlavnom pojednávaní, kde sa rozhodne o treste aj o ďalších výrokoch, ktoré majú

¹ Ivor, J. a kol.: Trestné právo procesné. Bratislava: Iura Edition, 2006, str. 596.

podklad vo výroku o vine. Podobne bude prokurátor postupovať aj v prípade, že obvinený uzná svoju vinu len sčasti.

"Dohoda o vine a treste musí obsahovať označenie účastníkov dohody, dátum, miesto a čas jej spísania, opis skutku s uvedením miesta, času, prípadne iných okolností, za ktorých k nemu došlo tak, aby skutok nemohol byť zamenený s iným skutkom, právnu kvalifikáciu trestného činu, ktorý bol skutkom spáchaný, a to aj s uvedením príslušného ustanovenia Trestného zákona, druh, výmeru a spôsob výkonu trestu, rozsah a spôsob náhrady škody, ak bola činom spôsobená ako aj ochranné opatrenie, ak prichádza do úvahy jeho uloženie."² Túto dohodu podpisuje prokurátor, obvinený, obhajca a poškodený. Poškodený podpisuje dohodu iba vtedy, ak sa zúčastnil dohodovacieho konania a úspešne uplatnil náhradu škody v rámci konania o dohode o vine a treste. Môže totiž nastať situácia, že síce dôjde k uzatvoreniu dohody o vine a treste ale prokurátor môže navrhnúť, aby sa poškodený s nárokom na náhradu škody, ktorá mu vznikla spáchaným trestným činom obrátil na občianskoprávne konanie prípadne na iné konanie. Prokurátor následne predloží návrh dohody o vine a treste súdu na schválenie spolu s celým spisovým materiálom, prílohami a zoznamom vecných dôkazov.

Až od momentu doručenia prokurátorovho návrhu súdu na schválenie dohody o vine a treste začína konanie na súde, ktorý do dohodovacieho konania vôbec nezasahoval. Návrh dohody podľa obsahu a predloženého spisu preskúma predseda senátu, ktorý následne určí termín verejného zasadnutia na rozhodnutie o návrhu dohody o vine a treste, alebo návrh dohody o vine a treste odmietne, ak zistí závažné porušenie procesných predpisov, najmä porušenie práva na obhajobu, alebo ak navrhovaná dohoda o vine a treste je zrejme neprimeraná. Ak sa koná o zločine, na ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica prevyšuje osem rokov, rozhodnutie o zrejmej neprimeranosti dohody o vine a treste robí senát na neverejnom zasadnutí. (§ 331 ods. 1, 2 Trestného poriadku). Súd v prípade odmietnutia dohody o vine a treste rozhoduje uznesením proti, ktorému je prípustná sťažnosť. Po nadobudnutí právoplatnosti uznesenia o odmietnutí návrhu dohody o vine a treste sa celá vec vracia do prípravného konania.

Súd doručí návrh dohody obvinenému, jeho obhajcovi, poškodenému a jeho splnomocnencom. Je nevyhnutné dodržať zákonom stanovené lehoty na doručenie rovnopisu návrhu dohody spolu s predvolaním alebo upovedomením o verejnom zasadnutí. Verejné zasadnutie sa koná za prítomnosti prokurátora, obvineného, jeho obhajcu a poškodeného. Prokurátor prednesie návrh dohody o vine a treste a následne predseda senátu položí obvinenému tieto otázky:

² Minárik, Š. a kol: Trestný poriadok. Stručný komentár. Bratislava: Iura Edition, 2006, str. 604.

"Rozumiete podanému návrhu na dohodu o vine a treste?"

Súhlasíte, aby sa trestná vec prejedнала touto skrátenou formou, čím sa vzdávate práva na verejný súdny proces?

Rozumiete, čo tvorí podstatu skutku, ktorý sa vám kladie za vinu?

Boli ste ako obvinený poučený o svojich právach, najmä o práve na obhajobu, bola vám daná možnosť na slobodnú voľbu obhajcu a mohli ste sa radiť s obhajcom o spôsobe obhajoby?

Rozumiete podstate konania o návrhu na dohodu o vine a treste?

Rozumiete právnej kvalifikácii skutku ako trestného činu?

Boli ste oboznámený s trestnými sadzbami, ktoré zákon ustanovuje za trestné činy, ktoré sú vám kladené za vinu?

Dobrovoľne ste sa priznali a uznali vinu za spáchaný skutok, ktorý sa v návrhu dohody o vine a treste kvalifikuje ako určitý trestný čin?

Súhlasíte s navrhovaným trestom, trest prijímate a v stanovených lehotách sa podriadite výkonu trestu a ochrannému opatreniu a nahradíte škodu v rozsahu dohody?

Uvedomujete si, že ak súd prijme návrh na dohodu o vine a treste a vynesie rozsudok, ktorý nadobudne právoplatnosť vyhlásením, nebude možné proti tomuto rozsudku podať odvolanie?"³

Podmienkou na schválenie dohody o vine a treste je, aby obvinený odpovedal na všetky sudcom položené otázky "áno". Súd môže rozhodovať o návrhu dohody len ako o celku, neprichádza do úvahy, aby schválil len niektorú časť. Ak by nastala situácia, že súd má k dohode nejaké výhrady vysloví ich na verejnom zasadnutí a pokiaľ je možné ich odstránenie preruší verejné zasadnutie na potrebný čas. Schválenie dohody o vine a treste súd potvrdí rozsudkom, ktorý verejne vyhlási. Rozsudok nadobúda právoplatnosť vyhlásením a nie je proti nemu prípustné odvolanie ani dovolanie. Pokiaľ by obvinený odpovedal na niektorú z položených otázok "nie" vec sa vráti do prípravného konania a následne môže byť predložený nový návrh na schválenie dohody o vine a treste alebo prokurátor môže podať obžalobu, prípadne prichádzajú do úvahy aj iné zákonom stanovené spôsoby ďalšieho postupu. Pri použití dohody o vine a treste môže byť podľa ustanovenia § 39 ods. 2, písmeno d) zákona NR SR č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len "Trestný zákon") trest odňatia slobody mimoriadne

³ Trestný poriadok v znení účinnom od 1. februára 2009. Druhé vydanie. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2009, str. 813 - 814.

znížený až o jednu tretinu pod dolnú hranicu zákonom ustanovenej trestnej sadzby.

Pozitívne hodnotenie inštitútu dohody o vine a treste vychádza predovšetkým z radov praktických realizátorov; sudcov, prokurátorov, advokátov ale aj poškodených, ktorý prostredníctvom tohto konania dosiahli náhradu škody spôsobenej trestným činom.

Sudcovia sa prikláňajú k aplikácii dohody o vine a treste predovšetkým z dôvodov hospodárnosti a rýchlosti konania. Vo väčšine prípadov prejednávaných v rámci štandardného konania na hlavnom pojednávaní je dôkazná situácia veľmi komplikovaná, z rôznych dôvodov či už na strane obvineného, svedkov, časté sú aj námietky voči zaujatosti sudcov a súdne konanie sa takto vedie celé roky. V takýchto prípadoch, ak po niekoľkých rokoch dôjde k vyneseniu rozsudku súdu prvého stupňa sa podľa môjho názoru stráca prvotný účel, resp. samotný predmet zákona "aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní"⁴

Veľmi podobný prístup k inštitútu dohody o vine a treste v Slovenskej praxi majú aj prokurátori. Kladné hodnotenie tohto konania vyslovuje aj generálny prokurátor Slovenskej republiky v každoročnej správe o činnosti prokuratúry, ktorú predkladá Národnej rade Slovenskej republiky. Od účinnosti Trestného poriadku (01.01.2006) má využívanie dohody o vine a treste rastúcu tendenciu. V roku 2008 bolo na prokuratúre skončených návrhom na dohodu o vine a treste 5 197 trestných vecí proti 6 039 osobám (11,8%). Oproti roku 2007, kedy bolo týmto spôsobom skončené trestné stíhanie 10,3% známych osôb, bol zaznamenaný nárast návrhov o 692 (o 15,3%) a nárast osôb o 711 (o 13,3%). Výrazný nárast uvedeného inštitútu je evidovaný oproti roku 2006, kedy bolo na prokuratúre skončených návrhom na dohodu o vine a treste 2 481 trestných vecí proti 2 916 obvineným (5,1% osôb, proti ktorým bolo trestné stíhanie skončené), čo predstavuje nárast o 2 716 návrhov (o 109%) proti 3 123 obvineným (o 107%). Výsledky v roku 2008 dokumentujú akceptovanie uvedeného inštitútu z dôvodu výhodnosti pre obvineného.⁵ Veľmi zaujímavý je aj názor Prof. JUDr. Jana Musila, CSc., sudcu Ústavného súdu ČR na dohodu o vine a treste, ktorý uvádza: "štátny zástupca a súd si od dohadovania sľubujú najmä uľahčenie (zjednodušenie) dôkaznej situácie tým, že obvinený urobí (aspoň čiastočné) priznanie. Okrem toho sa od obvineného očakáva, že nebude uplatňovať procesné nástroje, ktorými by komplikoval ďalší priebeh konania (nebude predkladať ďalšie dôkazné návrhy a podávať opravné prostriedky). Aby bol k tomuto kroku obvinený účinne motivovaný, dostane

⁴ Magvašiová, A. – Čentéš, J.: *Predsúdne konanie a Trestný poriadok*. Žilina: Poradca s. r. o., 2005, str. 2.

⁵ *Správa o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2008*. <http://www.genpro.gov.sk/sprava-o-cinnosti-prokuratury-slovenskej-republiky-za-rok-2008/50881s>

sa mu zo strany orgánov činných v trestnom konaní spravidla predchádzajúce uistenie, že meritórne rozhodnutie o vine a treste bude miernejšie, než aké by nasledovalo pokiaľ by sa nepriznal."⁶

Obvinení v konaní o dohode o vine a treste očakávajú za svoje priznanie čo najvyššie možné zníženie trestu. Doslova vyťaziť z tejto situácie čo sa dá. Je potrebné poukázať na to, že pokiaľ ide trestné činy proti majetku alebo o trestné činy hospodárske môže dôjsť k situácii, že práve dohodu o vine a treste využijú solventní páchatelia trestných činov vo svoj prospech, aby sa vyhli trestu odňatia slobody. Tu je naozaj nevyhnutné, aby prokurátor ustriedol či obvinený nesleduje iba ľahšiu cestu ako sa zbaviť trestnej zodpovednosti za závažnejšie trestné činy ako je ten, o ktorý v tomto konaní ide.

Z vlastnej skúsenosti by som chcela poukázať na výhodnosť dohody o vine a treste aj pre poškodeného. V rámci svojej pôsobnosti na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny sa veľmi často stretávam s týmto inštitútom predovšetkým v oblasti trestných činov poškodzovania finančných záujmov Európskych spoločenstiev podľa § 261 Trestného zákona. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny vystupuje pri týchto trestných činoch ako poškodený z dôvodu, v mene štátu poskytuje za splnenia zákonom ustanovených podmienok rôzne formy finančných príspevkov na prevádzkovanie alebo vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti. Tieto finančné príspevky sa poskytujú na základe písomných dohôd uzatvorených medzi Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny a konečným prijímateľom. V prípade, ak dôjde zo strany príjemcu k zneužitiu tejto dotácie, orgány činné v trestnom konaní majú aj vďaka úzkej spolupráci s úradmi práce dostatočne preukázané, kto je páchatelom trestného činu, akým spôsobom bol trestný čin spáchaný a aká je výška škody. Takmer v 90% týchto prípadov prokurátor pristúpil k použitiu dohody o vine a treste. Z môjho pohľadu ako splnomocnenca poškodeného je tento postup pre poškodeného najvýhodnejší, pretože prokurátor po vypočutí poškodeného k výške škody, ktorú si uplatňuje a pri splnení zákonných podmienok následne zašle návrh dohody o vine a treste, aby sa k nemu poškodený vyjadril. Z uvedených prípadov môžem usúdiť aj to, že prokurátor pojal celú škodu, ktorú si poškodený uplatňoval priamo do návrhu dohody o vine a treste a neodkazoval poškodeného na občianskoprávne prípadne iné konanie. Celý proces prebiehajúci počas vyšetrovania ale aj konanie pred prokurátorom bolo veľmi rýchle, prehľadné a veľmi dobre zorganizované. Rovnako bez komplikácií a v krátkom čase prebiehalo aj verejné zasadnutie súdu, ktorý po položení zákonných otázok obvinenému vyniesol konečný rozsudok. Dovoľm si povedať, že v týchto naozaj zjavných a nekomplikovaných prípadoch je uplatňovanie konania o dohode o vine a treste veľkým prínosom pre trestný proces, pretože urýchľuje a zjednodušuje celý priebeh

⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>

trestného konania a je jednoduchou cestou na dosiahnutie cieľa a súčasne šetrí náklady daňových poplatníkov. Samozrejme, že tento postup je pre poškodeného výhodný jedine vtedy, ak svoju náhradu škody dosiahne, teda že dosiahnutý cieľ neostane len napísaný v rozsudku ale dôjde aj k reálnemu plneniu zo strany páchatel'a.

V neposlednom rade musím spomenúť aj obeť, ktoré sú spáchanými trestnými činmi najviac dotknuté. Tu sa reakcie na uplatnenie konania o dohode o vine a treste veľmi často rôznia. Časť obetí víta tento inštitút predovšetkým z rovnakých dôvodov ako je to u poškodených, pretože vďaka rýchlosti priebehu konania sa v čo najmenšej možnej miere stretnú s obvineným resp. páchatel'om a dosiahnu prípadnú náhradu škody. Na druhej strane však, niektoré obeť pociťujú nespravodlivosť tohto inštitútu predovšetkým v tom, že keď sa obvinený prizná v celom rozsahu ku skutku môže mu byť trest odňatia slobody znížený až o jednu tretinu a práve výšku trestu považujú za neprimerane nízku v pomere k spáchanému skutku.

Ak by som mala zhrnúť či v rámci konania dohody o vine a treste prevažujú viac pozitívne stránky alebo negatívne stránky, tak by som sa priklonila k pozitívnemu hodnoteniu tohto inštitútu. Podľa môjho názoru vnáša do trestného procesu prvky angloamerického právneho systému čo by mohlo spružniť slovenské trestné konanie. Taktiež veľký prínos vidím v rýchlom prejednaní a skončení trestného konania čo značne odľahčí súdy a orgány činné v trestnom konaní. Za zmienku stojí aj hospodárnosť z hľadiska vynaložených prostriedkov zo štátneho rozpočtu teda z našich vlastných peňazí. Vzhľadom k tomu, že opatrnosti nikdy nie je dost' je úlohou orgánov činných v trestnom konaní a súdov dbať o to, aby sa tento inštitút nestal nástrojom na obchodovanie, ktorým obvinený radšej zvolia priznanie a dostanú nižší trest ako keby mali nechať prebehnúť štandardné trestné konania, kde môžu vyjsť na povrch aj iné skutočnosti, ktoré by mohli byť pre obvineného priťažujúcimi okolnosťami.

Prax poukazuje na to, že sa tento inštitút ujal a jeho použitie má rastúcu tendenciu. Ostáva len veriť, že obavy z istých rizík, ktorý tento postup prináša sa nestanú skutočnosťou.

Literature:

- Ivor, J. a kol.: Trestné právo procesné. Bratislava: Iura Edition, 2006, 961s, ISBN 80-8078-0101-X
- Magvašiová, A. – Čentéš, J.: Predsúdne konanie a Trestný poriadok. Žilina: Poradca s. r. o., 2005, 175 s, ISBN 80-89213-18-9
- Minárik, Š. a kol: Trestný poriadok. Stručný komentár. Bratislava: Iura Edition, 2006, 1302 s, ISBN 80-8078-085-4

- Samaš, O. – Stiffel, H. – Toman, P.: Trestný zákon. Stručný komentár. Bratislava: IURA EDITION, 2006, 884 s, ISBN 80-8078-078-1
- Trestný poriadok v znení účinnom od 1. februára 2009. Druhé vydanie. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2009, 263 s. ISBN 978-80-8078-251-1
- <http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>
- Správa o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2008. <http://www.genpro.gov.sk/sprava-o-cinnosti-prokuratury-slovenskej-republiky-za-rok-2008/50881s>

Contact – email

m.zajacova@proxisnet.sk